

Yhteenveto 4/2005

Historiallisen Aikakauskirjan 4/2005 teema on *Ympäristön tila*. Miten Itämerestä tuli ympäristöongelma? Kysymys on haastava, koska Itämeren ympäristöhistorian tutkimus on vasta alkuvaiheissaan. Simo Laakkonen ja Antti Lehmuskoski tarkastelevat kysymystä erään Itämeren lähihistorian merkittävän osa-alueen näkökulmasta: energiahuollon ja tarkemmin määriteltynä öljyonnettomuuksien historian kautta ("Musta meri. Öljyonnettomuuksien ympäristöhistoriaa Suomessa vuoteen 1969").

Vesi- ja jätehuolto ovat keskeinen osa kaupunki-infrastruktuuria. Kaupunkien asukkaat ovat näiden ympäristöpalveluiden kanssa joka päivä tekemisissä. Petri Juutin artikkelissa "Ympäristöpalvelujen synty Tampereella" esimerkkinä on pohjoismaiden suurin sisämaan kaupunki, jossa keskeiset ratkaisut palveluiden rakentamiseksi tehtiin 1800-luvun loppupuolella, mutta ongelmia riitti ratkottavaksi vielä pitkälle 1900-luvulle.

Taidetta ja yhteiskuntaa käsittelevässä osiossa Kristiina Linnovaara tarkastelee taiteen ja yritysmaailman suhdetta 1940- ja 1950-luvulla ("Yritysmaailma taiteen sisäpiirissä 1940- ja 1950-luvulla. Esimerkkinä Suomen Taideakatemian säätiö"). Monet talouselämän huiput toimivat Suomen Taideakatemian ympärillä ja sisällä. Makukysymyksiin talouseliitin edustajilla ei Taideakatemiasa ollut sananvaltaa vaikka heidän tuki ja yhteydet olivat tärkeitä. Taide-eliitin ja talouseliitin intressit kohtasivat, mutta yhteiskunnallisten muutosten vaikutukset alkoivat näkyä 1950-lopulla yritysmaailman ja Taideakatemian yhteistyössä.

Hanna Korsberg käsittelee artikkelissaan "Uuden kulttuuripolitiikan haasteet ja Valtion teatterikomitea 1945--46" opetusministeri Johan Helon keväällä 1945 asettamaa Valtion teatterikomiteaa osana sodanjälkeistä kulttuuripolitiikkaa. Komitean pohdittavakseen saamat kysymykset liittyivät vasemmistopuolue SKDL:n tavoitteisiin saada kulttuuri koko kansan omaisuudeksi.

Tässä numerossa on kolme artikkelia maanpuolustuksen voimavaroista. Jari Eloranta otsikoi kirjoituksensa "Paljonko on paljon? Perspektiivejä Suomen sotilasmenojen kehitykselle maailmansotien välisellä ajalla". Hän tarkastelee Suomen sotilasmenojen kehitystä nimenomaan valtion sisäisestä perspektiivistä, eli saavutettiinko aikakauden asiantuntijoiden asettamat

tavoitteet. Samalla luodaan katsaus niin sanottuun malli Cajanderiin pohjautuvaan kritiikkiin sekä tarkastellaan Suomen sotilasmenoja vertailevasta näkökulmasta. Suomen sotilasmenojen suhteellisen korkealle tasolle löydetään artikkelissa selitys kotimaisten intressiryhmien toiminnasta.

Viime sotien ajoista lähtien vallalla ollut käsitys Suomen armeijan ylemmän johdon pitkälle menneestä yksituumaisuudesta on rajoittunut ja yksipuolinen katsoo Lasse Laaksonen artikkelissaan ”Mannerheimin ja kenraalien ristiriitojen historiografia”. Tutkimus Mannerheimin ja kenraalien henkilösuhteista ja johtamisesta osoittaa, että heidän keskuudessaan oli paljon enemmän ristiriitoja kuin aiemmin on annettu ymmärtää. Nämä skismat ovat relevantteja analysoitaessa aikaisempaa kriittisemmin arvohenkilöiden toimintaa talvi- ja jatkosodassa.

Tomi Mertanen käsittelee talvisodan aikana mielialantarkkailua sekä propagandatyötä Suomessa harjoittaneen Maan Turva -järjestön toimintaa (”Maan turva – henkisen maanpuolustuksen voimatekijä”). Järjestön toimintamuotojen ja organisaation selvittäminen on aiemmassa tutkimuksessa jäänyt lähinnä talvisodan yleisteoksissa tehtyihin mainintoihin.

Raimo Salokankaan katsauksen otsikko on ”Mediahistorian tutkimuskohdetta etsimässä. Aatehistorian materiaalista kohti viestintähistoriaa”. Salokangas tarkastelee mediahistoriaksi nykyään kutsutun tutkimusalueen kehitystä aatehistorian aineistosta välinehistorioiksi ja välineiden poikki katsovaksi mediahistoriaksi.

Jason Lavery pohtii kolumnissaan otsikkonsa mukaisesti euroatlanttisen vuoropuhelun tulevaisuutta.

(Translation *Valtasana Oy*)

